

GALLICA, HISPANICA ET UNIVERSALIA

Hugo Sonnevile

Le Nouveau Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. Nouvelle édition du Petit Robert de Paul Robert. Texte remanié et amplifié sous la direction de Josette REY-DEBOVE et Alain REY. [Nouvelle édition millésime 2008. Chef de projet: Marie-Hélène DRIVAUD.] – Paris, Dictionnaires Le Robert (België: via Interforum Editis, Wavre), 2007, geb., 24,5 x 17, XLII-2837 p., ISBN 978-2-84902-321-1, € 65,65.

De *Nouveau Petit Robert*¹ wordt geregeld bijgewerkt en aangevuld zodat het gezaghebbende naslagwerk bijdetijds en accuraat blijft. In de jongste editie werden ruim vierhonderd woorden en meer dan duizend honderd citaten toegevoegd.

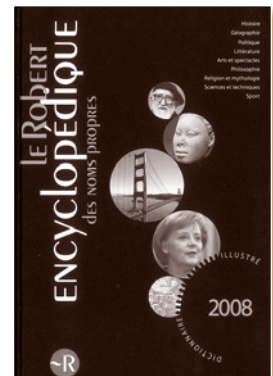
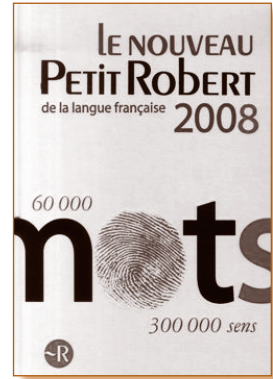
De nieuwe woorden omvatten niet alleen recente authentiek Franse termen, maar ook leenwoorden van heel gevarieerde origine. De samenstellers hielden rekening met de evoluerende behoeften aan (taal)informatie bij grote delen van de bevolking. Het corpus werd nog meer mondiaal door de opname van artikelen m.b.t. internationale gastronomie, Europees recht, sport en wereldmuziek. De toename van het aantal medische trefwoorden (aandoeningen, behandelingen) houdt wellicht verband met de vergrijzing...

Uitgerekend in het Hergéjaar werd het lexicon met enkele tientallen belgicismen verrijkt. Voorts werden particularismen uit andere regio's van de wereldwijde *francophonie* opgenomen. Meer dan ooit tevoren wordt de diversiteit van de taal als een bewijs van vitaliteit ervaren.

Lectuurnotitie. P. 2608, kol. 2, art. 'trappiste' II, n.f., lees *Bière de fermentation haute, de couleur foncée, dorée ou ambrée, brassée dans des abbayes de trappistes en Belgique et aux Pays-Bas*.

Le Robert Encyclopédique des noms propres. Dictionnaire illustré. Nouvelle édition refondue et augmentée du Petit Robert des noms propres. Rédaction dirigée par Alain REY. [Nouvelle édition millésime 2008. Directrice déléguée: Marianne DURAND.] – Paris, Dictionnaires Le Robert [België: via Interforum Editis, Wavre], 2007, geb., 24,5 x 17, XXVIII-2464-[191] p., geïll., ISBN 978-2-84902-228-3, € 65,65.

Le Robert Encyclopédique bevat een dertigtal bladzijden meer dan de vorige uitgave,² die nog als *Le Petit Robert des noms pro-*

¹ V. de bespreking van de uitgave 'millésime 2007' in *Romaneske*, 31ste jg., 2006, nr. 3, p. 45-46.

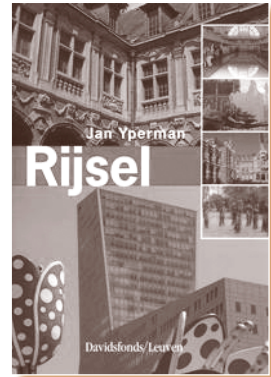
² In de bespreking van de vorige uitgave (v. *Romaneske*, 31ste jg., 2006, nr. 4, p. 23) verneemt u de filiatie van de papieren encyclopedie, die standhoudt in een krimpende markt. De 'Chronologie thématique illustrée', een noviteit van de 'millésime 2007' werd in de laatste uitgave aangevuld.

pres verscheen. De helft daarvan komt op rekening van de wereldatlas met zeven thematische kaarten. De inlassing van nieuwe artikelen en de opname van statistieken m.b.t. de landbouw en de industriële productie van de belangrijke landen zijn goed voor de overige aanwas. Tegelijk werd het illustratiemateriaal gedeeltelijk vernieuwd en kwam er een stevige linnen boekband.

Jan YPERMAN. *Rijsel*. – Leuven, Davidsfonds, 2007, 22 x 14, 187 p., geïll., ISBN 978-90-5826-446-6, € 15,95.

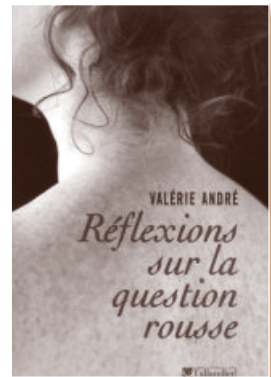
Nog niet zo lang geleden lieten toeristen de 'grauwe industriestad' Rijsel links liggen. De opleving van de Noord-Franse metropool kon niet uitblijven. De restauratie van het historische stadscentrum, een gevulde concertagenda, de herinrichting van het rijke 'musée des beaux-arts' en diverse realisaties (Euralille, automatische metro) bezorgden de stad opnieuw vitaliteit en uitstraling en effenden de weg naar de uitverkiezing van Rijsel als Europese culturele hoofdstad 2004.

De nieuwe geïllustreerde gids³ van J. Yperman nodigt wandelaars en reizigers uit om de stad en de omgeving grondig te kennen en te verkennen. De auteur vat de geschiedenis van Rijsel samen, vult die aan met allerlei wetenswaardigheden en leidt de lezers in zeven thematische parcours naar de highlights en andere bezienswaardigheden. Het aanbod biedt keus te over voor citytrips en, a fortiori, voor schooluitstappen. De gids bevat voorts adressen voor shoppers, een selectieve restaurant- en accommodatiegids, nuttige adressen en een literatuurlijst.

Valérie ANDRÉ. *Réflexions sur la question rousse. Histoire littéraire d'un préjugé*. – Paris, Tallandier, 2007, 21,5 x 14,5, 283 p. [+ 8 p. ill.], ISBN 978-2-84734-252-9, € 23.

De virtuoos geschreven *Réflexions* vormen een degelijk gedocumenteerde literaire geschiedenis van een gevoelsgeladen thema. Er bestonden vooroordelen ten aanzien van mensen met goud- of koperblonde haren in de oudheid, toen er nog enige ambivalentie heerste rond het kleurkenmerk, dat óók op positieve kenmerken als vurigheid en krijgshaftigheid kon wijzen. Vanaf de middeleeuwen werd de tint van Reinaarts vacht meer en meer met listigheid en onbetrouwbaarheid geassocieerd en, wanneer het vrouwen betrof, met wulpsheid en verdorvenheid. Het argument werd dan ook aangewend in de heksenvervolgingen; vanaf de zestiende eeuw werden personages van dubieus allooi (Judas, Maria Magdalena) in de schilderkunst steeds vaker als roodharigen voorgesteld.

³ In 1995 publiceerde dezelfde auteur de beknoptere versie *Lille, stadsgids van Rijsel* (Aartrijke, 1995, 60 p.; v. de bespreking in dit tijdschrift, 22de jg., 1997, nr. 1, p. 63). De nieuwe gids bevat kaarten en foto's in kleur.

De vooringenomenheid tegen het 'Venetiaanse blond' was inmiddels een wijdverspreid fantasma geworden, dat in de literatuur van de achttiende tot de twintigste eeuw⁴ diepe sporen heeft nagelaten. De verdorvenheid van Nana, het hoofdpersonage van Zola's gelijknamige roman, is daar een sprekend voorbeeld van. De wulpse femme fatale vormt de antipode van Jules Renards' *Poil de carotte*, voor wie een lijdende rol is weggelegd. Alsof dat nog niet volstond, werden roodharigen voorts bedacht met de weinig vleiene eigenschap van onwelriekendheid. De olfactorische eigenschap, die meer dan eens expliciet vermeld wordt door Flaubert, komt ook voor in romans van Hervé Guibert en Céline. Een subtiele synesthesie in Prousts romancyclus vormt de overgang naar een positieve benadering in passages van Patrick Süskinds roman *Het Parfum*.

Een uitgebreid notenapparaat, een bibliografie en een index van persoonsnamen zetten de lezer op weg naar een grondiger begrip van de tabeloze en genuanceerde synthese.

Ton DEN BOON (Samenstelling). *Van Dale Modern Gevleugeldewoordenboek*. Never a dull moment en 2499 andere gevleugelde woorden. – Utrecht-Antwerpen, Van Dale Lexicografie, 2007, gekart., 21,5 x 13, 238 p., ISBN 978-90-6648-068-1, € 21,95.

Gevleugelde woorden zijn een ideaal middel om gesprekken, toespraken en teksten pittiger te maken en ervoor te zorgen dat er *never a dull moment* in voorkomt. Het genre maakte een *aggiornamento* door. Naast de evergreens uit de filosofie, de westerse religieuze traditie en de literatuur,⁵ omvat het 'corpus' nu ook recente treffende gezegden uit films, de muzikwereld, de politiek, de media en de reclame.

Enkele honderden van die formules zijn vrij algemeen gekend (bijv. *divide et impera*; *l'enfer, c'est les Autres*; *don't shoot the pianist, he is doing his best*; *you stupid woman!*) en worden, net zoals courante spreekwoorden en zegswijzen, aangewend⁶ om 'actes de parole' te kleuren of kracht bij te zetten. Het gebruik van minder vaak gehoorde gevleugelde woorden heeft daarenboven een distinctieve functie: de spreker c.q. schrijver "laat zien dat hij 'zijn klassieken' kent en dus over een zekere intellectuele of culturele bagage beschikt" (p. 7) en dat hij zijn gesprekspartners, toehoorders of lezers eveneens in het geletterde deel van de mensheid onderbrengt.

De tweeduizend vijfhonderd samengebrachte gevleugelde woorden vormen een enorm gevarieerde verzameling. Ze ontstonden in totaal verschillende periodes, culturen en taalgebieden⁷ en geven uiting aan uiteenlopende morele of maatschappelijke opvattingen, contestataire ideeën inclusief (*soyons réalistes, demandons l'impossible*⁸; *la propriété c'est le vol*). De samensteller rangschikte de gevleugelde woorden alfabetisch op basis van de kernwoorden. Elk artikel heeft dezelfde opbouw: de *winged words* (in vetjes, als lemma; kernwoord in het rood); desgevallend de Nederlandse vertaling; opgave van de taal; precieze origine (indien bekend; bijv. auteur, werk, passage; historische toespraak), eventueel bijkomende toelichtingen.

⁴ A. R. Lesage, Sade, V. Hugo, Balzac, Maupassant, Mirbeau, Sartre, J. Green, C. Lanzmann, G. Verga, F. S. Fitzgerald, Boelgakov e.a.

⁵ Vergilius, Shakespeare, Goethe, Schiller, La Rochefoucauld, Sartre, Dante, katholieke Latijnse liturgische formules e.d.

⁶ Enige discretie is geboden in het gebruik van gevleugelde woorden want *trop is te veel, te veel is trop*.

⁷ De meeste van de opgenomen formules zijn Latijnse, Franse, Engelse en Duitse gevleugelde woorden. Voorts zijn er Nederlandse (o.a. vertalingen van op andere pagina's vermelde 'klassiekers'), Italiaanse en Spaanse items.

⁸ Een leuze van de Parijse studentenopstand in mei 1968.

Het nieuwe lexicon is meer dan een opzoekboek: het nodigt uit om grasduinend kennis te maken met een essentieel aspect van de westerse intellectuele traditie en de woordcultuur in ruimere betekenis.

Lectuurnotitie. P. 182, vierde artikel, l. 1: lees *Cueillez dès aujourd'hui les roses de la vie*.

SOCIÉTÉ FRANÇAISE D'ÉTUDE DU SEIZIÈME SIÈCLE. *Répertoire International des Seiziémistes* (Revue *Seizième Siècle*, Supplément au n°1 - 2005). – Paris, Société Française d'Étude du Seizième Siècle (Diffusion: Librairie Droz, Paris-Genève), 2006, 22 x 15, 125 p., ISSN 1774-4466, € 20 (prix hors abonnement).

De Société Française d'Étude du Seizième Siècle publiceerde onlangs een nieuwe uitgave van het *Répertoire International des Seiziémistes*⁹. Het boek, dat als bijvoegsel bij het eerste nummer van het tijdschrift *Seizième Siècle*¹⁰ verscheen, is afzonderlijk verkrijgbaar.

Nog meer dan de vorige edities bevordert het nieuwe repertorium de contacten tussen *seiziémistes*¹¹, dank zij de toevoeging van de e-mailadressen van alle opgenomen onderzoekers. Voorts zijn hun privé en professionele postadressen en telefoonnummers opgegeven, gevolgd door de vakgebieden en het lopend onderzoek waar ze zich op toelaggen.

De wetgeving m.b.t. de bescherming van de persoonlijke levenssfeer legt beperkingen op. De samenstellers van het adresboek mochten slechts gegevens openbaar maken van personen die daartoe hun toestemming gegeven hadden. De nieuwe uitgave is dan ook minder volledig.

Ongeveer zestig procent van de meer dan vierhonderdzestig vermelde onderzoekers zijn Fransen. De Italianen, de Amerikanen (VS) en de Britten leveren de grootste contingenten buitenlanders, op afstand gevolgd door de Canadezen en, ex aequo, de Zwitsers en de Belgen. In totaal zijn tweeëntwintig nationaliteiten in het adresboek vertegenwoordigd. Ondanks die verscheidenheid blijft de studie van de Franse taal en letterkunde en van de (kunst)geschiedenis van Frankrijk het favoriete domein van vele vorsers. De nieuwe generatie ontgint nieuwe onderzoeksterreinen, zoals reisverslagen, de humor in de letteren, internationale culturele contacten, het leven en werk van schrijvers, de toenmalige polemiek rond de spelling van de volkstaal. Na het pionierswerk over de grote schrijvers, komen de *minores* meer aan bod.

Een 'index des chercheurs par champs de recherche' (zeventig gebieden) biedt hulp bij het raadplegen van het repertorium.

Iona HOGENDOORN (tekst, fotografie), LAGARTOFERNÁNDEZ (fotografie). *In het voetspoor van Don Quichot*. – Amsterdam, Thomas Rap (België: via WPG Uitgevers, Antwerpen), z.j. [2006], 22 x 15, 135 p., geïll., ISBN 978-90 6005-602-8, € 19,90.

Vierhonderd jaar na de eerste uitgave van *Don Quijote* brengt de Nederlandse uitgeverij Rap een met vele kleurenfoto's geïllustreerde gids voor cultuurreizen in het spoor van Cervantes en zijn beroemde geesteskind.

⁹ De vorige uitgave verscheen in 1998 (v. *Romaneske*, 26ste jg., 2001, nr. 4, p. 44-45).

¹⁰ De periodiek is de voortzetting van de *Nouvelle Revue du Seizième Siècle*, 1983-2004.

¹¹ De *seiziémistes* behoren tot verschillende generaties: van gezaghebbende professoren (emeriti) tot jonge vorsers die een onder wijsjob (S.O.) combineren met onderzoeksactiviteiten, al dan niet gesponsord door de overheid.

De samenstellers van de gids willen hun lezers de overdaad van de recente Don Quichoterage besparen. Daarom beperken ze de verkenning tot zeven routes – drie minder dan de ‘Ruta de Don Quijote’ – en zorgen ze ervoor dat de afstanden niet te hoog oplopen door plaatsen waar weinig te zien of te beleven valt, buiten beschouwing te laten.

De literaire odyssee is verweven met een ontdekking van de highlights van grote delen van Castilla-La Mancha. De reiziger die in Esquivias tijd uittrekt voor een bezoek aan het huis waar Cervantes met zijn vrouw Catalina gewoond heeft, kan de trip combineren met een verkenning van Toledo. De witte molens van Consuegra liggen op hetzelfde parcours als de historische plaatsen Tembleque en Puerto Lápice. El Toboso houdt de herinnering aan Dulcinea levendig en laat de literaire reiziger kennismaken met de in het Centro Cervantino geëxposeerde merkwaardige uitgaven en vertalingen van 's werelds tweede meest gelezen boek. In het Casa de Medrano te Argamasilla de Alva is de kelder bewaard waar de schrijver gevangen zat. De meren en moerassen uit de omgeving bieden afwisseling na de beklemming van de visite.

Vele plaatsen gaan er prat op dat ze vermeld zijn in Cervantes' werk of claimen de titel van woonplaats van Don Quichot. Toeristische diensten doen een beroep op Cervantes om de reizigers op de been te houden... Tussendoor en ter afwisseling kan het reisprogramma aangevuld worden met o.m. de ondergrondse huizen (*silos*) van Villacañas, het kasteel en de kapittelkerk van Belmonte, de oude stadskernen van Almagro, Alcaraz, San Clemente en Villanueva de los Infantes en met de feestelijke momenten die de plaatselijke folklore biedt.

Elke routebeschrijving wordt aangevuld met een selectie eetgelegenheden en logies in diverse prijscategorieën, adressen en contactgegevens van musea, bezienswaardigheden en VVV-kantoren. Voorts kan de lezer kennismaken met de regionale keuken en met streekproducten zoals saffraan, *queso manchego* en de wijn van Valdepeñas. De hedendaagse cultuurreiziger zal de veelzijdigheid van de gids beslist op prijs stellen.